עין משפט נר מצוה

כט א ב מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ד סמג עשין סה טוש"ע י"ד סי' רצב סעיף ד:
ל ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב:
לא ד מיי' פי"ז מהלכות גזלה הל' ז סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שע סעיף א:
ה [מיי' פי"ג מהלכות שחיטה הלכה ח סמג לאוין קכ טוש"ע י"ד סימן רצב סעיף ג]:
ו ז [מיי' שם הלכה יח]:

◆

רבי חייא ובי רבי אושעיא משכשתא היא ולא תותבו מינה בי מדרשא דלמא אינה בכלל מלקות ארבעים תניא ת"ש דתני ר' אושעיא ור' חייא [1]לא תשוב ושב [2]לא תכלה וכלה ישנן בכלל מלקות ארבעים דברי רבי יהודה שמע מינה טעמיה דרבי יהודה משום דקסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו דלמא התם היינו טעם דקסבר תעזוב מעיקרא משמע א"ל רבינא לרב אשי ת"ש [3]לא תותירו ממנו עד בקר וגו' באש תשרופו בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר לך שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה ש"מ טעמא דר' יהודה משום דקסבר שלח מעיקרא משמע ש"מ א"ל רב אידי לרב אשי מתני' נמי דיקא דקתני הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואין משלח ואי ס"ד טעמא דר' יהודה לאו שניתק לעשה לוקין עליו לוקה ומשלח מבעי ליה ודלמא הכי קאמר במתני' אין נפטר עד דמלקין ליה עד כמה משלחה אמר רב יהודה כדי שתצא מתחת ידו במה משלחה רב הונא אמר ברגליה רב יהודה אמר באגפיה רב הונא אמר ברגליה דכתיב [4]משלחי רגל השור והחמור רב יהודה אמר באגפיה דהא כנפיה נינהו ההוא דגזינהו לגפה ושלחה ואח"כ תפשה נגדיה רב יהודה א"ל זיל רבי לה גדפיה ושלחה כמאן אי כר' יהודה לוקה ואין משלח אי כרבנן משלח ואין לוקה לעולם כרבנן ומכת מרדות מדרבנן ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל תימה מהו אמר לא ידע האי גברא דעוף טהור חייב לשלוחי אמר ליה דילמא חדא ביעתא הוא דרמיא אמר ליה האי ידעי לך מתניתין היא אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח שלחה ואהדר לה רבא פרסתקי ותפסה וליחוש לחשדא כלאחר יד ת"ר יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשלוח ואסורות משום גזל מפני דרכי שלום ואי איתא להא דאמר ר' יוסי בר ר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי כאן כי יקרא פרט למזומן אמר רב ביצה עם יציאת רובה הוא דאחייב בשלוח מקנא לא קני עד דתפול לחצרו וכי קתני חייבות בשלוח מקמי דתפול לחצרו אי הכי אמאי אסורות משום גזל אאמם ואיבעית אימא לעולם אביצה וביצה כיון דנפיק ליה רובא דעתיה עליה והשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהן שנאמר שלח את האם והדר הבנים תקח לך אפי' תימא אע"ג דנפל לחצרו כל היכא דאיהו מצי זכי חצרו נמי זכיא וכל היכא דאיהו לא מצי זכי חצרו נמי לא זכיא ליה אי הכי אמאי אסורות מפני דרכי שלום אי דשלחה גזל מעליא הוא אי דלא שלחה שלוחי בעי בקטן קטן בר דרכי שלום הוא הכי קאמר אביו של קטן חייב להחזיר (א) לו מפני דרכי שלום לוי בר סימון אקני פירות שובכו לרב יהודה אתא לקמיה דשמואל א"ל זיל טרוף אקן דליתגבהו וקנינהו למאי אי למקנא לקנינהו ליה בסודר אי ביום טוב

בעומד

אי כרבנן משלח ואינו לוקה. הוה מצי למימר דסבר קיימו ולא קיימו הילכך לוקה ומשלח אליבא דרבנן:

אי הכי אמאי אסורות משום גזל. מפורש בסוף הגוזל (ב"מ דף קב.):

הדרן עלך שילוח הקן

רבי חייא ורבי אושעיא סדרי את הברייתות ודקדקו בדברי כל חכם לומר כמו שאמר אבל יש תנאים הרבה שמוסיפים על משנתם בדדמי כי הכא משום דשמעינן לרבי יהודה הכא דמחייב סברי טעמא משום לאו שניתק לעשה לוקין עליו והוסיפו לומר גנב וגזלן: **דילמא אינו בכלל מלקות ארבעים סניא.** ואשמועינן דטעמא דרבי יהודה במתני' משום דשלח מעיקרא משמע והתנאים טעו בגירסתם לאחר זמן ואמרו שישנן דאמרי דומיא דמתני': **לא תשוב.** לקחתו (ב): **לא תכלה.** דפאה והרי הן ניתקין לעשה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם: **מעיקרא משמע.** לא תכלה אבל מה עליך לעשות עזוב אותם ולא תכלה אבל גנב וגזלן דעל כרחך ניתק לעשה אימא לך דלא לקי: **לא תותירו.** ואם תותירו באש תשרופו הא ודאי ניתק לעשה: **ואי ס"ד.** דקסבר ר' יהודה שלח דקרא אחר לקיחה משמע וטעמא דלוקה משום לאו שניתק לעשה לוקין עליו אמאי קתני ואין משלח הכתוב מחייבו אף לשלחו לאחר לקיחה והוא פוטרו: **דילמא.** אינו משלח דקאמר אינו נפטר בשלוח אלא אף לוקה: **עד כמה משלחה.** אם נטלה: **שתצא מתחת ידו.** ואם יכול לחזור ולתופסה מותר: **במה משלחה ברגל.** יאחזנה ברגלה וישלחנה: **בגפה.** אוחזה בכנפה ומשלחה: **משלחי רגל.** אלמא שילוח ברגל הוא כך שמעתי. ונראה בעיני שאין שילוח זה דומה לשילוח רגל השור שהוא הולך ברגלים והכא אחיזה ברגלים וכמדומה לי דהכי קאמר רב הונא אמר ברגל שאם תלש גפה ושלחה נפטר ממצות שילוח כיון שהלכה ב' פסיעות או ג' ומותר לחזור לתופסה ורב יהודה אמר בגפה שתוכל לעוף כדרכה וראייה לדברי מדמייתי עובדא דההוא דתלשינהו לגפה ושלחה דחייביה רב יהודה למשלחיה דרב יהודה לטעמיה דאמר אין שילוח עוף ברגל: **רבי לה גדפה.** השהה אותה עד שיגדלו לה כנפיה ותשלחנה: **מכת מרדות.** רדוי בתוכחה שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו: **תימה.** עוף טהור הוא: **אמר ליה.** רבא: **דלמא חדא ביעתא הוא דרמיא.** לכך הוצרכת לשאול שלא הטילה אלא ביצה אחת וקרא אפרוחים או ביצים כתיב: **פרסתקי.** מצודות: **וליחוש לחשדא.** שעל הנאת עצמו חייבו לשלחה דצריך להתרחק מן הכיעור כדאמר באלו טרפות (לעיל דף מד:) דרב חסדא שרי נוכרא ולא זבין מיניה: ומשני **כלאחר יד.** מרחוק פירש המצודה שלא הבין המשלח: **ואם איתא לדר' יוסי וכו'.** הש"ס פריך לה: **יציאת רובה.** דאם בא אדם ומצא את האם כשהיא מטילה ביצתה וכבר יצא רובה חייב לשלח מקמי דתפול לחצרו דאכתי לאו מזומן הוא: **אי הכי.** דלא קנתה חצרו: **אמאי אסורות משום גזל.** ואפילו מפני דרכי שלום והלא עדיין מגוף האם הוא: ומשני **אאמם.** דרכי שלום דקאמר אפילו על האם עצמה יש משום דרכי שלום: **ואיבעית אימא לעולם אביצים.** דאילו על אמן אפילו משום דרכי שלום אין כאן הואיל ואינה נוחה לתופסה לא סמכה דעת בעל השובך עלה ואינו מתקוטט עם הלוקח אבל מהביצים הוא מתקוטט דדעתיה עליהן ונהי נמי דלא קנה לו חצרו משום דרכי שלום מיהא איכא: (ג) **לזכות.** לפשוט ידו תחת האם ולהחזיק בהם. כל קנייה דהפקר זכייה קרי ליה: **והשתא דאמר רב יהודה כו'.** מהשתא מלית לאוקמא מתניתין אפילו יצאת כולה ולא תקשה לרבי יוסי ברבי חנינא דלאו מזומן הוא וחייבת בשילוח משום ביצה אחרונה ואת שלא עמדה האם עליה משהטילתה ואף על פי שנפלה לחצר לא קנתה חצרו דכיון דהוא עצמו אם היה כאן לא היה יכול להחזיק כלים חצרו נמי לא מצי זכי ליה ואין זה מזומן: **אי הכי אמאי אסורות.** משום גזל. משום דרכי שלום ותו לא: **אי דשלחה.** קודם דהחזיק בה הרי קנתה חצרו לבעל הבית וגזל מעליא הוא ואי דלא שלחה היאך הוא יכול ליטלם לביצים הא בעי שלוח קודם לקיחת הביצים כרב יהודה: ומשני **בקטן.** דלאו בר שלוח הוא. והוא הדין דהוה מצי לשנויי כגון דעבר ונטלן תחת האם דגזל מעליא ליכא אלא ניחא ליה לשנויי בדרך היתר ולא בדרך איסור: והדר מתמה ואמר **קטן בר דרכי שלום הוא:** ה"ג **אביו של קטן חייב להחזיר מפני דרכי שלום:** **פירות שובכו.** אפרוחים וביצים: **אתא לקמיה דשמואל.** לקמן מפרש מאי איצטריך ליה למבעי: **טרוף אקן.** הקש בידך על הקן: **דליתגבהו.** מיראתך. והשתא מפרש ואזיל מאי בעא מיניה ומאי מהדר ליה: **למאי.** הגבהה זו למה: **אי למקנא.** שלא יחזור בו לוי בן סימון והכי קאמר ליה טרוף אקן דליתגבהו אפרוחים מיראתך ותקנה אותם בהגבהה: **ליקנינהו בסודר.** ולמה הוצרך רב יהודה לשאול היאך יקנה: **ואם ליו"ט.** שהוא ערב יו"ט ולמחר יהיו אסורים משום מוקצה ובא לשאול במה הכנתם למה לי האי טרחא לטרוף אקן:

בעומד

מוסף רש"י

באש תשרופו. עשה הוא ולאו שניתק לעשה אין לוקין עליו והמותיר בפסח פטור (לעיל פב.). מכת מרדות. רידוי שבת מ.) לאו מלקות ארבעים הוא אלא מכת מרדות, מכת רידוי מדרבנן יבמות נב.). יוני שובך. [illegible] בשובך ואין [illegible] הרדיסאות הגדולים בתים (ב"מ קב.). חייבות בשילוח. הקן, אם רובצת על הביצים דקרינא כהן כי יקרא פרט למזומן ולאו מזומן נינהו (שם). אסורות משום גזל מפני דרכי שלום. ולאו גזל גמור, דלא זכה בהן בעל השובך דממילא קאתו רצו לפתח (סנהדרין כה.). קרי כאן כי יקרא פרט למזומן. דכיון דהביצים שלו הוה ליה הקן מזומן, קן הוא הביצים (ב"מ ב.). עם יציאת רובה. קרינא ביה אי ביצים ואם היה בא לתפוס קודם שתגמר יציאתה חייב לשלח האם וליקח הבנים (שם). אמאי אסורות משום גזל. כיון דלא נפלה לחצרו שם). אאמם. כלומר גזל דרכי שלום אפילו אאמן [illegible] קאמר, דדעתו של בעל השובך עליהם, דנטוש ולא דחחרים למקומן לערב שם). לעולם אביצה. לא אאמן (שם). אע"ג דנפל לחצרו. חייבות שילוח הקן ולא מזומן ולא כל זמן שהאם רובצת עליהן ולא תיקשי לר' יוסי בר' חנינא דכל היכא דליהו [illegible] (שם). אמאי אסורות מפני דרכי שלום. ותו (שם). אי דשלחה. [illegible] שנטלן, גזל מעליא הוא. דהא קניא ליה חצרו (שם). שלוחי בעי. ואיכא איסור שלח תשלח והדר את הבנים תקח לך וכו' מאי איכא גזל (שם). בקטן. דקתני דרכי שלום ותו [illegible] כגלא שלחה ובקטן דלאו בר שילוח הוא דלאו חייב במצות (שם).

מסורת הש"ס

א) [לעיל פב: וש"נ], ב) כ"א באגפיה רגל דהא כנפיה נינהו. ועי' רש"א, ג) [שבת מ: יבמות נב. כתובות מה: נדר נב. נח:], ד) ב"מ קב. [לעיל קלט: תוספתא פי"י ה"ב], ה) [ב"מ יא. קב. קיח. ב"ק מט:] (קכג.), ו) [ל"ל רבא], ז) [עי' תוס' ב"ק לט. ד"ה והני מילי ותוס' ב"מ ע. ד"ה הואיל], ח) [מעילה. רש"ל], ט) ל"ל בה.

◆

תורה אור השלם

1. כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: דברים כד יט
2. וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט
3. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י
4. אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר: ישעיהו לב כ

◆

גליון הש"ס

גמ' תפשה נגדיה. עי' משנה למלך פ"ג הל' יח מהלכות עבדים: שם זיל טרוף אקן. עי' ב"מ דף ט ע"א תוס' ד"ה הואיל:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אביו של קטן חייב להחזיר מפני כצ"ל ותיבת לו נמחק: (ב) רש"י ד"ה לא תשוב לקחתו דשכחה הס"ד: (ג) ד"ה לזכות כו' אמר ד"ה והשתא וכו' האם מעליה: